

**АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-
НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

УДК 378:37.07 (043.3)

Вікторія Муромець, кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник відділу інтеграції вищої освіти і науки
Інституту вищої освіти НАПН України, м. Київ

**АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У статті представлено контент-аналіз зарубіжних докторських (PhD) програм для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Проаналізовано основні тенденції розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності. Окреслено перелік загальних (transferable skills) компетентностей, які є наскрізними компетенціями, що формуються на будь-якій докторській (PhD) програмі незалежно від її спеціалізації.

Ключові слова: загальні (універсальні) компетентності, підготовка докторів філософії, компетентнісні засади, заклади вищої освіти, управлінська діяльність.

Табл. 1. Літ. 9.

Викторія Муромець, кандидат педагогических наук,
ведущий научный сотрудник отдела интеграции высшего образования и науки
Института высшего образования НАПН Украины, г. Киев

**АНАЛИЗ ИНОСТРАННЫХ ДОКТОРСКИХ (PHD) ПРОГРАММ В КОНТЕКСТЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
СОИСКАТЕЛЕЙ ТРЕТЬЕГО (ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НАУЧНОГО) УРОВНЯ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье представлены контент-анализ иностранных докторских (PhD) программ для соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования. Проанализированы основные тенденции развития общих компетенций соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования в контексте реализации управленческой деятельности. Определены перечень общих (transferable skills) компетенций, которые являются интегральными компетенциями, которые формируются на любой докторской (PhD) программе независимо от специализации.

Ключевые слова: общие (универсальные) компетентности, подготовка докторов философии, компетентностный подход, высшие учебные заведения, управленческая деятельность.

**Victoriya Muromets, Ph.D. (Pedagogy), Senior Researcher of
the Integration of Higher Education and Science Department
Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv**

**THE ANALYSIS OF EXTERNAL DOCTORAL (PHD) PROGRAMS IN THE CONTEXT OF
THE RESEARCH OF THE FORMATION OF GENERIC COMPETENCIES OF THE
APPLICANTS FOR THIRD (EDUCATIONAL-SCIENTIFIC) HIGHER EDUCATION LEVEL**

The article presents the content analysis of doctoral (PhD) programs for the applicants of the third (educational-scientific) level of higher education in foreign countries. The author analyzes the tendencies of the development of generic competencies of the applicants of the third (educational-scientific) higher education level in the context of the implementation of management activity. The article provides the list of transferable skills competencies that are cross-cutting competencies that are formed the PhD program, regardless of specialization.

Due to the documents "Reporting Mapping Exercise in Europe", the general approach may include the recommendations concerning training of applicants for the third (educational and scientific) higher education level should have some critical mass; include general competency development curricula (in the context of research: the soft skills and transferable skills); respecting the principles of the Charter and the Code of Higher Education. The applicants of the third (educational-scientific) higher education level should explore interdisciplinary boundaries, should be encouraged to conduct the research in the private / public employment sectors.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Thus, it can be argued that in foreign models of doctoral (PhD) programs for applicants of the third (educational and scientific) level of higher education recognized the extremely large system-forming role of the above-mentioned general competencies, despite the controversial nature of their list. However, the development of effective methods and technologies that will ensure the development of general competencies of applicants for the third (educational and scientific) level of higher education remains inadequately investigated in higher education institutions in Ukraine.

Keywords: generic (transferable) competence, the preparation of doctors of philosophy, competency principles, the institutions of higher education, the management activity.

Постановка проблеми. Універсальність підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти відповідно до вимог європейських вимог, орієнтація на особистісну зорієнтованість освітнього процесу і посилення його інформатизації, визначає системоутворювальну функцію вищої освіти у забезпеченні якості сталого людського розвитку. На переконання Ю. Рашкевича, розвиток національної системи вищої освіти на основі компетентнісного підходу вимагає поступового запровадження європейських норм і освітніх стандартів до змісту вищої освіти, підготовку професійно-компетентних фахівців [2].

Аналіз наукових досліджень. Проблеми розвитку докторської підготовки (PhD) у світі і в Україні в умовах глобалізації та євроінтеграції досліджували провідні вітчизняні науковці: М. Винницький [1], В. Луговий [3; 5], І. Ліньова, Ю. Рашкевич [2], І. Регейло, О. Слюсаренко, О. Поживілова, Л. Стрельченко, Ж. Таланова [4] та ін. Особливості створення і розвитку докторських програм у Європі вивчали зарубіжні дослідники: Дж. Анастас, А. Барнард, Л. Домінеллі, Д. Завіршек, А. Кампаніні, Дж. Корнбек, К. Лайонз, В. Лескошек, Дж. Лейх, Л. Морріс та інші.

Законодавчою базою для нашого дослідження стали наступні Європейські нормативно-правові документи, зокрема: European commission. Directorate-general for research and innovation (Directorate B –European Research Area Unit B.2 “Skills” Brussels, 27/06/2011 Report of Mapping Exercise on Doctoral Training in Europe “Towards a common approach” 27 June 2011); European University Association (EUA) – Council for Doctoral Education – Salzburg I and II Principles and Recommendations; Research Careers in Europe Landscape and Horizons”, European Science Foundation 2010.

Формулювання мети статті і завдань. Вивчення зарубіжного досвіду щодо тенденцій розвитку докторської (PhD) підготовки уможливили виявлення нерозробленість теоретико-методологічних засад розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у

контексті реалізації управлінської діяльності. Тому завдання статті полягатиме у контент-аналізі зарубіжних докторських (PhD) програм для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на предмет запровадження наскрізних загальних (generic, transferable skills) компетентностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою підготовки кадрів найвищої освітньої кваліфікації в Україні є вироблення загального підходу до підвищення якості докторської підготовки, основним компонентом докторських (PhD) яких має бути просування новітніх знань за допомогою оригінальних досліджень. У той же час ми визначаємо, що підготовка здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти все більше має відповідати потребам сучасного ринку праці, а також містити новітні ідеї щодо підтримки наукових досліджень за кордоном.

На цьому акцентується увага у положеннях, висновках та рекомендаціях щодо удосконалення докторських програм для Європейського суспільства знань, більш відомі як “Zalzburg Principles”, прийняті у рамках Болонського процесу (2005 р.) [9].

Зазначимо, що у Рекомендаціях “Zalzburg Principles-2” (Зальцбург-II), прийнятому у 2010 р. представлено повний набір інструкцій з підготовки докторських дисертацій, які охоплюють характер докторської підготовки, його структури та умови для якісної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності. У зазначених рекомендаціях повністю визнається ключова роль університетів як акредитованих органів для отримання докторських (PhD) ступенів.

Наразі існує низка ключових зацікавлених сторін, які визначають та сприяють досягненню передового досвіду (best practice) у галузі підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Одним із таких ключових гравців (key actors) є Європейська асоціація університетів (EUA). Метою створення EUA є асоційоване членство, спрямоване на розробку, просування та удосконалення докторської підготовки та навчання у Європі.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У своїй докторській дисертації Ж. Таланова, спираючись на світовий та європейський досвід, доцільними для підготовки кадрів найвищої освітньої кваліфікації України визначила наступні характеристики:

- “підготовка в аспірантурі здійснюється за структурованими освітніми програмами дослідницького типу, які передбачають атестацію, що остаточно здійснюється акредитованим вищим навчальним закладом при контролі незалежної національної агенції із забезпечення якості;

- для ефективного функціонування аспірантури формується якісне конкурентне та конкурентоспроможне національне освітньо-дослідницьке середовище, інтегроване в ЄПВЦ, ЄДП, ЄДПО, з мережею високо рейтингових вищих навчальних закладів, необхідним ресурсним (фінансовим, кадровим, матеріально-технічним, інформаційним) забезпеченням, об’єктивною селекцією з добувачів ступенів (кваліфікацій)” [4, 22].

На переконання М. Вінницького [1], у контексті реалізації зазначеної проблеми, слушним є імплементація досвіду Сполученого Королівства та Північної Ірландії у систему забезпечення якості докторської (PhD) підготовки. Зокрема, саме орієнтація на навчання студентів дослідницьким та суміжним компетентностям тощо, через створення та акредитацію Центрів та Партнерств досконалості докторської підготовки. Основним завданням останніх і є підвищення стандартів докторської освіти на основі принципів високої якості, гнучкості, інституційної співпраці, міждисциплінарності [1, 29].

У проєкті Tuning (Тюнінг “Гармонізація освітніх структур у Європі”) [7] розглянуто окрім академічних спеціальних (фахових) компетентностей (subject specific competences) загальні (generic competences, transferable skills), на дослідження

яких і спрямована наша дослідницька увага.

Вимоги до формування компетентностей докторантів у Сполученому Королівстві та Північній Ірландії визначені у документі “Спільна Декларація науково-дослідних рад щодо вимог до формування компетентностей у студентів докторських програм” [9], що містить перелік основних загальних та універсальних компетентностей, які необхідно формувати у докторанта впродовж навчання на докторській програмі із залученням різних механізмів, незалежно від спеціалізації.

Як зазначається у документі “Report of Mapping Exercise on Doctoral Training in Europe “Towards a common approach” (27 June 2011) [9], загальний підхід може включати в себе рекомендації, що підготовка добувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинна мати певну критичну масу; включати навчальні програми з розвитку загальних компетентностей (у контексті нашого дослідження це: soft skills та transferable skills); поважати принципи Статуту та Кодексу закладу вищої освіти, добувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти мають досліджувати міждисциплінарні кордони, мають бути заохоченими проводити дослідження у приватних / державних сектори зайнятості.

Принципово важливим для нас є дослідження розвитку саме загальних компетентностей добувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті забезпечення якості вищої освіти.

У таблиці 1. нами наведено моделі докторських (PhD) програм для добувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у зарубіжних закладах вищої освіти.

Висновки. Таким чином можна стверджувати, що у зарубіжних моделі докторських (PhD) програм для добувачів третього (освітньо-

Таблиця 1.

Аналіз зарубіжних докторських (PhD) програм для добувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: блок загальних компетентностей (soft skills and transferable skills)

Країна і назва закладу вищої освіти	Сутність програми з розвитку загальних компетентностей
Гентський університет (Ghent University)	Пропонуються семінари із розвитку загальних компетентностей (transferable skills), які спрямовані на розширення навичок та / або підвищення обізнаності або удосконалення вже набутих навичок, отримані добувачем під час навчання. Ці навички відповідають таким критеріям: відповідність змісту одного з наступних чотирьох кластерів (полів компетенцій): комунікативні навички; дослідження на засадах лідерства; лідерство та особиста ефективність; управління кар’єрою.

**АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-
НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Продовження таблиці 1.

Університетський коледж Корк Ірландія	Пропонується широкий спектр модулів для розробки загальних компетентностей (soft skills and transferable skills) для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: починаючи від індукції наукових досліджень, а також основи планування кар'єри та комерціалізації власних досліджень. Особливу увагу приділено розвитку комунікативних навичок та модулям удосконалення наукового письма (academic writing).
Бельгія	Всі фламандські університети пропонують добре збалансовану пропозицію курсів, які орієнтовані на формування і розвиток загальних компетентностей (soft skills and transferable skills). Пропонуються семінари з чотирьох окремих кластерів: комунікаційні навички; дослідження і самоврядування; кар'єрний менеджмент; власна ефективність та лідерство.
Естонія	Додаткові курси для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти розроблені з метою підвищення їхньої кваліфікації і організовані за допомогою докторських шкіл. Це зроблено з метою розвитку популярної наукової грамотності докторантів (включаючи семінари, семінари та конкурси для науково-популярних статей). Також здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти активно залучаються до різних проєктів, спрямованих на підвищення привабливості науки та технологій.
Швейцарія	У швейцарському розумінні, метою будь-якої докторської дисципліни є не тільки розвиток академічної компетенції і формування предметно-специфічних та методологічних знань та навичок, а також набуття трансверсальних навичок (soft skills and transferable skills) або загальних компетентностей. Заохочуються також академічна взаємодія та розширення мережі курсів із розвитку загальних компетентностей (soft skills and transferable skills). Таким чином, докторська ступінь готує кандидатів у наукові фахівці у закладах вищої освіти або інших установах (державний сектор, бізнес, адміністрування) та дозволяє їм брати участь у різноманітних висококваліфікованих навчальних закладах, мати рівні відповідальності та функції.
Велика Британія	Достатньо поширеними є Agenda з розвитку дослідника Великої Британії щодо набуття знань, навичок у молодих дослідників у вищих навчальних закладах на основі Рамкової програми розвитку дослідників. Заява була схвалена університетами Великої Британії, дослідницькими радами Великої Британії та іншими спонсорами. Щодо розвитку soft skills and transferable skills, то університети Великої Британії мають всебічне навчання та розвиток, що базується на чотирьох кластерах: знання та інтелектуальні здібності; особиста ефективність; дослідження управління та організації; залучення і вплив.

**АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОКТОРСЬКИХ (PHD) ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-
НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Продовження таблиці 1.

ЄС	Мережа тренінгів Марії Кюрі з розвитку soft skills and transferable skills сприяють підготовці кадрів у таких сферах: управління та фінансування дослідницьких проектів та програм; право інтелектуальної власності; наукове підприємництво; етичні аспекти; комунікація та соціальна сфера діяльності.
----	---

наукового) рівня вищої освіти визнано надзвичайно велику системоутворювальну роль вищезазначених загальних компетентностей незважаючи на дискусійний характер їх переліку. Однак розробка ефективних методів і технологій, які забезпечуватимуть розвиток загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти залишається недостатньо дослідженою у закладах вищої освіти в Україні. Тож дальшим питанням для розв'язання цього завдання вважаємо за необхідне розроблення профілю (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на основі парадигми лідерства у контексті реалізації управлінської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Докторські програми в Україні: досвід НаУКМА / Моренець В.П., Винницький М.І., Кострова Л.І. та ін.; за ред. В.П. Моренця. – К.: Університет. вид-во "Пульсари", 2010. – 160 с.*
2. *Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система. Довідник користувача / пер. з англ., за ред. Ю. М. Рашкевича та Ж. В. Таланової. – 2-ге вид. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 106 с.;*
3. *Національний освітній глосарій: вища освіта [Текст] // 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В.Г. Кременя. – К.: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2014. – 100 с. ISBN 978-966-2432-22-0*
4. *Таланова Ж. В. Докторська підготовка у світі та Україні [Текст]: монографія / Ж. В. Таланова; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – К.: Міленіум, 2010. – 475 с. – Бібліогр.: с. 432–475 (437 назв). – ISBN 978-966-8063-90-2: Б. ц.*
5. *Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К.: ДП "НВЦ "Пріоритети", 2014. – 120.*
6. *Hutmacher Walo. Key competencies for Europe: Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27-30 March 1996 / Council for Cultural Co-operation (CDCC). Secondary Education for Europe Strasburg. – 1997. – P. 11*
7. *Tuning Educational Structures in Europe. – http://www.europa.eu.int/comm/education/olicies/educ/tuning/tuning_en.html, 25.10.2005 p.*

8. *The development of national qualification frameworks in Europe. – Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2009. – 116 p.*

9. *Salzburg Principles URL:<http://www.eua.be/cde/about-euacde/euas-work-on-doctoral-ducation.aspx>.*

REFERENCES

1. Morenets, V.P., Vynnytskyi, M.I. & Kostrova, L.I. et al; Morenets, V.P. (Ed.). (2010). *Doktorski prohramy v Ukraini: dosvid NaUKMA* [Doctoral Program in Ukraine: experience NaUKMA]. Kyiv: "Pulsary" Publ., 160 p. [in Ukrainian].
2. *Ievropeiska kredytna transferno-nakopychuvalna systema* (2015). [European Credit Transfer and Accumulation System]. User Guide lane. from English (eds.). Yu. M. Rashkevycha and Zh. V. Talanova 2nd ed., Lviv: Lviv Politechnik Publ., 106 p. [in Ukrainian].
3. Zakharchenko, V. M., Kalashnikova, S. A., Luhovyi, V. I., Stavyskyi, A. V., Rashkevych, Yu. M. & Talanova Zh. V. (2014). *Natsionalnyi osvittii hlosarii: vyshcha osvita* [Glossary National Education, Higher Education]. V.H. Kremen (Ed.). Kyiv:TOV "Vydavnychiy dim "Pleiady", 100 p. ISBN 978-966-2432-22-0. [in Ukrainian].
2. Talanova, Zh. V. (2010). *Doktorska pidhotovka u sviti ta Ukraini* [Doctoral training in the world and Ukraine]. National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Higher Education. Kyiv: Milenium,475 p. [in Ukrainian].
3. Zakharchenko, V. M., Luhovyi, V. I., Rashkevych, Yu. M. & Talanova Zh. V. (2014). *Rozroblennia osvittikh prohram. Metodychni rekomendatsii* [Develop educational programs. Guidelines]. V. H. Kremen (Ed.). Kyiv: DP "NVTs "Priorityty", 120 p. [in Ukrainian].
6. Hutmacher Walo (1997). Key competencies for Europe: Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27-30 March 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC). Secondary Education for Europe Strasburg, P. 11. [in English].
7. *Tuning Educational Structures in Europe. URL: http://www.europa.eu.int/comm/education/olicies/educ/tuning/tuning_en.html [in English].*
8. *The development of national qualification frameworks in Europe. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2009, 116 p. [in English].*
9. *Salzburg Principles URL:<http://www.eua.be/cde/about-euacde/euas-work-on-doctoral-ducation.aspx>. [in English].*

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017